

Motion till riksdagen 2022/23:2219

av Åsa Westlund m.fl. (S)

Utgiftsområde 15 Studiestöd

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen anvisar anslagen för 2023 inom utgiftsområde 15 Studiestöd enligt förslaget i tabell 1 i motionen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka studiemedelssystemet och på sikt höja bidragsdelen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa implementeringen av omställningsstudiestödet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över studiestartsstödet så att fler kommer i arbete, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka tryggheten för studenter vid sjukdom och tillkännager detta för regeringen.

Vår syn på studiestöd

Sverige ska vara ett tryggt land där människor genom hela livet kan utbilda sig för att ta de jobb som växer fram. I en alltmer kunskapsintensiv ekonomi ställs det högre krav på förnyade kunskaper. Ett generöst studiemedelssystem gör att människor med olika ekonomiska förutsättningar kan utbilda sig. Det är bra för såväl individen som samhället, men också nödvändigt om vi ska kunna möta de stora behov av utbildad personal som finns i landet. Det är viktigt för en jämlik tillgång till välfärd i hela landet, för att bryta segregationen och klara klimatomställningen och för att bygga Sverige starkt. Studiestödssystemet ska ge människor möjlighet att söka sig vidare till studier efter slutförd skolgång eller att senare i livet återuppta sina studier.

Vi vill ge fler människor möjlighet till utbildning och möjlighet till ett livslångt lärande. Steget till att påbörja en utbildning och ta studielån kan upplevas som olika stort för olika människor. Tyvärr spelar fortfarande samhällsklass och bakgrund en stor roll för utbildningen. Ett generöst och flexibelt studiestödssystem har en central roll för

att bryta dessa mönster. Vår utgångspunkt är att det ska vara möjligt att klara sin försörjning under studietiden utan inkomster från arbete eller ekonomiskt stöd från anhöriga. Vi är positiva till att den som vill och har möjlighet att kombinera sina studier med arbete också gör det. Men för flera grupper av studerande är det inte möjligt att kombinera studier med arbete, eller också innebär det en så stor ansträngning att studierna eller familjelivet blir starkt lidande. Det gäller till exempel studerande med barn, studenter med funktionsnedsättning och studenter med en stor andel schemalagd tid under sina studier.

Den socialdemokratiska regeringen har de senaste två mandatperioderna gjort mycket för att förbättra studiestödssystemet i syfte att tillgängliggöra utbildning för fler. Vi har bland annat höjt bidragsdelen i studiemedlet, infört ett nytt omställningsstudiestöd för kompetensutveckling och omställning, höjt åldersgränsen för studiemedel och infört ett studiestartsstöd för arbetslösa med ett stort utbildningsbehov. Men vi socialdemokrater är inte nöjda förrän alla har samma möjlighet till utbildning. Mer behöver göras för grupper av studenter som har en särskilt utsatt ekonomisk situation och studiemedlet behöver vara på en sådan nivå att studenter kan fokusera på sina studier. Det är särskilt viktigt om man inte kommer direkt från gymnasiet, eller är förälder. Socialdemokraterna anser därför att bidragsdelen av studiemedlet på sikt ska höjas betydligt och att det totala studiemedelssystemet behöver stärkas så att ännu fler har ekonomiska förutsättningar att studera vidare.

Världens bästa omställningsstudiestöd

Sverige har nu världens bästa system för omställning och kompetensutveckling. Ett nytt offentligt omställningsstudiestöd har införts i syfte att stärka arbetstagares ställning på arbetsmarknaden. Det innebär att det blir möjligt för människor mitt i livet att välja att satsa på omställning eller kompetensutveckling, utan att behöva känna oro för hur räkningarna fortsatt ska betalas, eftersom omställningsstudiestödet kommer att innebära att de allra flesta kan studera med minst 80 procent av lönen i upp till ett år.

Omställningsstudiestöd kan lämnas under sammanlagt motsvarande högst 44 veckors heltidsstudier. Stödet föreslås lämnas för heltidsstudier och deltidsstudier som omfattar 20, 40, 50, 60 eller 75 procent av heltid. Omställningsstudiestöd ska kunna användas för studier på utbildningar i Sverige som är studiemedelsberättigade idag men även för utbildningar som finansieras av en omställningsorganisation. En utbildning ger rätt till omställningsstudiestöd om den omfattar minst en veckas studier på heltid och får bara lämnas för en sådan del av studietiden som omfattas av en kursplan eller motsvarande. För den som är under 40 år ska omställningsstudiestöd bara få användas för att påbörja utbildningar som motsvarar högst 80 heltidsveckor. För den som har fyllt 40 år finns inte denna begränsning. En förutsättning för att kunna beviljas omställningsstudiestöd är att utbildningen stärker individens framtida ställning på arbetsmarknaden med beaktande av arbetsmarknadens behov.

Regeringen behöver nu säkerställa att omställningsstudiestödet implementeras på allra bästa sätt. Det är viktigt att omställningsstudiestödet används brett, också i de grupper på arbetsmarknaden där studievana saknas.

Utveckla studiestartsstödet så att fler kommer i arbete

Studiestartsstödet ger ekonomiska förutsättningar för arbetslösa personer med en kort tidigare utbildning och ett stort utbildningsbehov att ta steget till studier. Stödet har under det senaste året tagit rejäl fart när det gäller antalet stödtagare. Under 2021 var det 7 800 personer med stora utbildningsbehov som använde stödet och en övervägande majoritet har utländsk bakgrund. Hälften av de studerande hade troligen inte studerat alls utan stödet, vilket innebär att stödet rekryterat ca 4 000 personer med stora utbildningsbehov till studier.

Vägen till egen försörjning och en bra integration går via arbete. En fullföljd gymnasieutbildning, som ofta möjliggörs med studiestöd, är en vattendelare på arbetsmarknaden då arbetslösheten är betydligt högre bland dem som saknar gymnasieutbildning. Att utrikes födda rekryteras till och genomgår utbildning är därför avgörande för att förbättra integrationen. Att många med studiestartsstöd studerar inom ett bristyrke innebär att satsningar på stödet också är en viktig del av kompetensförsörjningen.

Tidigare erfarenheter pekar också på särskilt stora arbetsmarknadseffekter om satsningar riktar sig till arbetslösa med en kort utbildning, dvs. den målgrupp som studiestartsstödet avser. IFAU har bland annat funnit att förlagan till studiestartsstödet, rekryteringsbidraget, hade positiva effekter på sannolikheten att delta i utbildningen och positiva effekter på framtida arbetsmarknadsutfall. Vad gäller sannolikheten att delta i utbildning var det särskilt viktigt för kvinnor, personer med utländsk bakgrund och personer med en kort utbildningsbakgrund. Alla dessa bakgrundsfaktorer gör sig gällande även för målgruppen för studiestartsstödet och de utgör nu dessutom en ännu större del av målgruppen.

Att fler utrikesfödda personer med stora utbildningsbehov kan ta del av stödet är alltså integrationsfrämjande och en viktig del av kompetensförsörjningen. En översyn för att öka stödets attraktivitet bör därför göras för att fler ska komma i arbete. En sådan översyn bör innefatta nivån på stödet och kravet på en föregående långvarig arbetslöshet, under förutsättning att det även framöver ska vara personer med stort utbildningsbehov för att inte fastna i arbetslöshet som får stödet. Översynen bör också inkludera hur medelstillelningen kan optimeras.

Deltidssjukskrivning för studenter

Det finns i dag ingen generell möjlighet att vara sjukskriven på deltid inom studiestödssystemet. En studerande som blir sjuk riskerar därför att tvingas att avbryta studierna, trots att studieförmåga fortfarande finns till viss del.

Utredningen om tryggare och mer effektiva studier har i sitt delbetänkande Ökad trygghet för studerande som blir sjuka (SOU 2018:9) lämnat förslag om en förbättrad sjukförsäkring inom studiestödssystemet. Förslagen innebär en generell möjlighet till deltidssjukskrivning inom studiemedelssystemet med bibehållen heltidersättning och att karenstiden för avskrivning av studielån ska kortas från 30 till 14 dagar. I betänkandet föreslås också att en avskrivning av studielån enbart ska ske om den studerande har blivit försenad i sina studier, vilket gör att behovet av en lång karenstid minskar. Även studerande med studiestartsstöd ska enligt förslaget omfattas av ändringarna.

Regeringen bör nu återkomma till riksdagen med förslag som ökar tryggheten för studenter vid sjukdom.

Tabell 1 Anslagsförslag 2023 för utgiftsområde 15 Studiestöd*Tusental kronor*

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
1:1 Studiehjälp	4 499 895	±0
1:2 Studiemedel	19 738 606	±0
1:3 Omställningsstudiestöd	1 360 000	±0
1:4 Statens utgifter för studiemedelsräntor	734 890	±0
1:5 Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk	62 150	±0
1:6 Bidrag till vissa studiesociala ändamål	27 000	±0
1:7 Studiestartsstöd	400 000	±0
1:8 Centrala studiestödsnämnden	1 071 379	±0
1:9 Överklagandenämnden för studiestöd	18 475	±0
Summa	27 912 395	±0

*Åsa Westlund (S)**Linus Sköld (S)**Caroline Helmersson Olsson (S)**Mats Wiking (S)**Aylin Fazelian (S)**Rose-Marie Carlsson (S)**Niklas Sigvardsson (S)*